

Onderwijs voor dove en slechthorende leerlingen in tijden van corona

Knelpunten en tips

Doof Vlaanderen, oudervereniging VLOK-CI, BVGT (Beroepsvereniging Vlaamse Gebarentaal Tolken), en VSV (Vlaamse Schrijftolkenvereniging) vingen enkele knelpunten, good practices en tips op in verband met onderwijs voor dove en slechthorende leerlingen in deze coronatijden. Wij willen met dit document aandacht vragen voor deze groep leerlingen in de veranderde onderwijsrealiteit, zowel op korte als op lange termijn. Agodi heeft reeds enkele inspanningen gedaan om de regels in verband met tolken in onderwijs te versoepelen. Daarnaast worden ondersteuners en tolken benoemd als essentiële derden, waardoor ze toegelaten kunnen worden in scholen. Ondanks deze moeite, stuiten dove en slechthorende leerlingen toch op een aantal hindernissen en durven sommigen zelfs niet naar school te gaan. Wij delen hieronder de knelpunten en enkele tips.

Knelpunten afstandsonderwijs

Algemeen

Reguliere scholen hebben te weinig aandacht voor dove en slechthorende leerlingen in afstandsonderwijs. Er wordt niet altijd gezocht naar oplossingen om afstandsonderwijs mogelijk te maken voor deze leerlingen. Hun volwaardige participatie, kwaliteit van onderwijs en welbevinden komt in het gedrang. Sommige scholen weigeren ook redelijke aanpassingen, zoals vermeld in de onderstaande voorbeelden. Ondersteuners botsen op een muur van onbegrip bij sommige leerkrachten. De barrières waar dove en slechthorende leerlingen tegenaan lopen, worden door sommige scholen en leerkrachten onderschat.

Afstandsonderwijs maken dove en slechthorende leerlingen (zeker kleuters) extra kwetsbaar voor achterstand, met gevolgen in hun verdere schoolcarrière en leven. Ook riskeert het gebrek aan sociale contacten met peers, leerkrachten, ondersteuners en andere professionals een negatieve impact te hebben op het psychisch welzijn van dove en slechthorende kinderen en jongeren.

1. Afstandsleren gaat gepaard met live lessen online. Sommige leerlingen hebben nood aan tolken voor het volgen van deze lessen.
 - **Knelpunt?** Sommige leerkrachten weigeren toegang van tolken tijdens de live online lessen.
2. Leerlingen die beroep doen op hun beperkte gehoor voor het volgen van lessen, in combinatie met spraakafzien, hebben hier ook nood aan bij opgenomen lessen of live lessen online. Ook hebben dove en slechthorende leerlingen nood aan visualisatie bij mondelinge uitleg.
 - **Knelpunt?** Leerkrachten weigeren de camera aan te zetten bij het geven van les. Er leeft bij leerkrachten de angst om in beeld te komen o.w.v. onrechtmatig verspreiden en bewerken van beeldmateriaal op het web.
3. Sommige leerlingen doen beroep op tolken bij het volgen van live lessen op afstand.
 - **Knelpunt?** Niet tijdig vinden van beschikbare tolken. De mogelijkheid bestaat wel om de lessen op te nemen en achteraf te bekijken met een tolk VGT-Nederlands of een schrijftolk. Echter, op deze manier kunnen leerlingen ondermaats participeren in de lessen en missen ze interactie.

4. Sommige leerlingen doen beroep op hun beperkte gehoor bij het beluisteren van lessen.
 - **Knelpunt?** De geluidskwaliteit van de lessen is soms onvoldoende.
5. Afstandsonderwijs vraagt een hoge kwaliteit van ICT materiaal en internetverbinding van zowel leerkrachten, tolken als leerlingen – zeker bij leerlingen wiens voorkeurstaal VGT is. Software voor videoconferenties wordt meestal ontwikkeld voor en door horende mensen. Auditieve input blijft meestal constant terwijl beelden soms wegvallen, bevroren of vaag zijn. Een fractie van een seconde is al voldoende om een gebaar te missen en vraagt dus veel extra inspanning om te kunnen volgen.
 - **Knelpunt?** Hoge kwaliteit van ICT materiaal en een vlotte internetverbinding is niet altijd mogelijk. Er duiken vaak technische problemen op.
6. Door de nieuwe realiteit, zowel bij afstandsonderwijs als bij contactonderwijs, komt bij sommige leerlingen een nieuwe of verhoogde nood aan tolken naar boven. Er is een versnelde aanvraag en goedkeuring nodig voor een nieuw tolkurenpakket. Live ondertiteling en andere speech-to-text software volstaat niet. De bestaande programma's staan nog niet op punt, zeker niet voor de Nederlandse taal.
 - **Knelpunt?** Sommige leerlingen hebben geen recht op tolken wegens onvoldoende gehoorverlies. Indien een aanvraag toch mogelijk is, is het op dit moment moeilijk om langs te gaan bij een NKO-arts.
7. Om de lessen te kunnen volgen met tolken Vlaamse Gebarentaal – Nederlands, is het soms nodig om twee schermen te gebruiken: één waarin de leerkracht zichtbaar is en één waarin de tolk zichtbaar is. Dit vereist extra technische vaardigheden.
 - **Knelpunt?** Niet alle leerlingen hebben thuis twee schermen ter beschikking en/of beschikken niet over de vereiste technische vaardigheden.

Knelpunten contactonderwijs

Algemeen

De realiteit van contactonderwijs is veranderd. Op scholen en dove/slechthorende leerlingen heeft dit een grote impact. Veiligheidsmaatregelen zorgen ervoor dat deze leerlingen uit de boot vallen. Redelijke aanpassingen worden geweigerd met als argument de veiligheid te willen garanderen.

1. Leerlingen die gewoonlijk een tolk Vlaamse Gebarentaal – Nederlands of een schrijftolk inschakelen bij fysieke lessen, hebben hier ook nood aan in tijden van corona. Het verwelkomen van tolken op scholen is een redelijke aanpassing.
 - **Knelpunt?** Er zijn scholen die de fysieke aanwezigheid van tolken op de scholen weigeren. CAB heeft nochtans een mail rondgestuurd naar scholen met de boodschap dat tolken essentiële derden zijn en dat scholen aldus tolken moeten verwelkomen.
2. Sommige scholen vragen dat er per leerling één vaste tolk naar de school komt. Doorgaans hebben leerlingen een vaste poule van verschillende tolken. Bovendien eist de school dat dezelfde tolk niet tolkt bij andere leerlingen op andere scholen. Het beroep van tolken wordt aanzien als een essentieel beroep. Dit wil zeggen dat ze in principe meerdere contactbubbels mogen hebben (indien de veiligheidsmaatregelen kunnen worden nageleefd).
 - **Knelpunt?** Hoewel ook dove leerlingen soms de voorkeur hebben om één of een beperkt aantal vaste tolken te hebben, kan er in sommige situaties geen tolk gevonden worden. Er is een tekort aan actieve tolken.

- **Knelpunt?** In de meeste situaties is er een oneerlijke verdeling van opdrachten tussen tolken onderling met als mogelijk gevolg dat tolken die in het nadeel zijn, afhaken. Dit kan leiden tot een groter tekort aan tolken.
- 3. Ondersteuning gebeurt momenteel voornamelijk digitaal. Ondersteuningsteams hebben een beleid over het beperken van bezoeken aan scholen. Enkel in uitzonderlijke situaties, wanneer fysieke ondersteuning nodig is en een absolute meerwaarde, kan een ondersteuner naar school gaan. Ondersteuners mogen slechts één contactbubbel hebben en aldus slechts naar één school gaan om ondersteuning te bieden.
 - **Knelpunt?** Sommige scholen weigeren het bezoek van ondersteuners. Nochtans worden ondersteuners beschouwd als essentiële derden.
- 4. Dove en slechthorende leerlingen hebben nood aan zichtbaarheid van het gezicht van medeleerlingen, leerkrachten en tolken. Venstermaskers, faceshields en/of plexischermen zijn mogelijke oplossingen. Er zijn scholen die hier gebruik van maken. Op www.maakjemondd masker.be staat een model dat je zelf kan maken, en dat is goedgekeurd door viroloog Marc Van Ranst.
 - **Knelpunt?** Leerlingen die gebruik maken van hun beperkte gehoor om de lessen te volgen, al dan niet in combinatie met spraakafzien, merken dat de geluidskwaliteit en de zichtbaarheid van de mond door de mondmaskers wegvalt.
 - **Knelpunt?** Voor leerlingen in het secundair onderwijs betekent dit ook dat contact met medeleerlingen zeer moeizaam verloopt of onmogelijk wordt. Sommige dove en slechthorende leerlingen zijn angstig voor de heropstart van het contactonderwijs uit vrees voor isolatie.
 - **Knelpunt?** Er zijn scholen die weigeren gebruik te maken van venstermaskers, faceshields en plexischermen. Volgens hun interne preventiediensten zijn deze niet veilig genoeg. Nochtans spreekt viroloog Marc Van Ranst dit tegen.

Tips

Hier lijsten we enkele tips op voor scholen en leerkrachten over hoe participatie van dove en slechthorende leerlingen zo goed mogelijk te bewerkstelligen.

Algemeen

1. De structuur van de les en eventuele powerpoint of ander lesmateriaal vooraf doorgeven aan de leerling en eventuele tolken. Hoe beter voorbereid, hoe vlotter het zal gaan om de les te volgen.
2. In overleg gaan met leerlingen, ouders en ondersteuner over welke redelijke aanpassingen er nodig zijn en het zoeken naar oplossingen voor (mogelijke) problemen.
3. Voorzie ook redelijke aanpassingen op maat van de leerling voor eventuele toetsen, examens, evaluatiemomenten en stages.

Afstandsonderwijs

1. Tolken mogen geschreven boodschappen van de leerkrachten en lesmateriaal (teksten, opdrachten, etc) vertalen naar Vlaamse Gebarentaal.
2. De leerling en/of ouders technisch ondersteunen bij het gebruik van een tolk op afstand, al dan niet met meerdere schermen.
3. In [dit document](#) staan enkele tips over efficiënt vergaderen op afstand met tolken VGT-Nederlands, dove en horende deelnemers. Een aantal van deze richtlijnen zijn ook nuttig voor het organiseren van online lessen.

4. Online lessen ook na de live sessies ter beschikking stellen voor eventuele ondertiteling, of het bekijken met een beschikbare tolk Vlaamse Gebarentaal – Nederlands of een schrijftolk.
5. Tolken Vlaamse Gebarentaal - Nederlands toegang geven tot de lessen en digitale platforms waar de online lessen beschikbaar zijn.

Contactonderwijs

1. Tolken en ondersteuners zijn essentiële derden. Zij mogen naar de lessen en de opvang op school komen om te tolken of te ondersteunen. School, leerling, tolk en ondersteuner stemmen met elkaar af welke preventieve maatregelen moeten worden genomen. Indien er geen tolk beschikbaar is, is het mogelijk om een tolk op afstand in te schakelen in de klas. In dat geval moet de best mogelijke internetverbinding mogelijk zijn. Echter, een les volgen via een scherm vraagt veel inspanning van leerlingen. Bovendien moet de geluidskwaliteit optimaal zijn, wat niet evident is in de klas, waar zowel leerkrachten als leerlingen aan het woord zijn.
2. Bespreek met leerlingen, ouders, tolken en ondersteuners wat de mogelijkheden en voorkeuren zijn in verband met preventie en veiligheid m.b.t een eventuele coronabesmetting. Het gebruik van faceshields, venstermaskers en plexischermen is veilig. Op www.maakjemondmasker.be staat een ontwerp van een zelf te maken mondmasker met venster, dat is goedgekeurd door Marc Van Ranst.
3. Op de [website van Phonak](#) staan richtlijnen voor het ontsmetten van hoor- en versterkingsapparatuur.